

СЛОВО МОЛОДИМ ВЧЕНИМ

Дмитро Ясинок

аспірант кафедри правосуддя,
викладач кафедри приватного та соціального права
Сумського національного аграрного університету
(Суми, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0862-999X>
supernova1605@gmail.com

УДК 34.01; 347

СТАНДАРТ ДОКАЗУВАННЯ, СУДОВА ПРАВОТВОРЧИСТЬ
ТА ЇХНІЙ ОСОБЛИВИЙ ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК

Анотація. Постійною проблемою для суддів першої інстанції є проблема судової правотворчості щодо тлумачення норм права стосовно випадків, коли спірні правовідносини не врегульовані законом чи не мають відповідної точності, а тому їхнє врегулювання здійснюється на основі закону, що регулює подібні правовідносини (аналогія закону), а за їхньої відсутності – за допомогою тлумачення процесуальних принципів, способів захисту тощо, беручи до уваги інші загальні засади законодавства (аналогія права).

Водночас невід'ємною складовою для судової правотворчості як у сфері аналогії закону, так і у сфері аналогії права є наявність стандарту доказування, який формується судом при його комплексному дослідженні всіх засобів доказування, які були надані сторонами. Оскільки ці дві процесуальні категорії завжди перебувають у взаємозв'язку, то відсутність такої взаємозалежності унеможливило висновок щодо юридичної кваліфікації спірних правовідносин.

Таким чином, на основі стандарту доказування, за відсутності чи казуїстичності або суперечливості норм матеріального права, суд може здійснити точне тлумачення подібних до спірних правовідносин норм права, розширяючи їхній зміст, яким і охоплюється вся суть спірних правовідносин, а за відсутності наближених до спірних правовідносин норм права – може розглянути справу по суті, даючи спірним правовідносинам відповідну юридичну кваліфікацію.

Сьогодні надстрімкий розвиток суспільних, наукових, технічних, технологічних відносин об'єктивно не дає можливості законодавцю врегулювати всі без винятку правовідносини нормами права чи оперативного внести зміни до таких норм. Це означає, що проблема судової правотворчості в судах першої інстанції і невід'ємної його частини – стандарту доказування, буде посилюватися, оскільки норми права доволі швидко “старіють”.

Метою статті є дослідження теоретико-правових аспектів як судової правотворчості, так і стандарту доказування у судах першої інстанції та їхній взаємозв'язок у сфері застосування аналогії права та аналогії закону з урахуванням тих тенденцій, які формуються у суспільстві та правосудді сучасної України.

Ключові слова: суддівська правотворчість; стандарт доказування; аналогія права; аналогія закону.

Навряд чи знайдеться юрист, який би ніколи не задумувався над тим, як досягти такого стандарту доказування, який би давав можливість застосувати його як кліше щодо кожної судової справи, в якій вирішується цивільний, адміністративний чи господарський спір, оскільки процесуальне законодавство, закріплюючи поняття доказів, засобів доказування, їхній перелік, не регламентує того, які докази повинні надати сторони у тій чи іншій цивільній, господарській чи адміністративній справі. Водночас законодавець вимагає від судів те, що всі судові рішення, які ухвалює суд, повинні бути законними й обґрунтованими (ч. 4 ст. 263 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України¹)). Отже, законодавець вимагає від сторін надати суду докази у справі, а від суду – їхньої оцінки та ухвалення законного й обґрунтованого рішення.

На перший погляд здається, що такі завдання є простими, але насправді це не так, оскільки ні позивач, ні відповідач, перебуваючи у полоні своїх суджень, не позбавлені самовпевненості та неупередженості. З цих підстав вони не можуть передбачити, як суд буде сприймати й інтерпретувати та оцінювати зміст наданих ними засобів доказування відповідно до норм права, які регулюють ті чи інші спірні правовідносини. Така проблема для сторін існує завжди, оскільки в доказовому процесі кожна зі сторін має однакову вірогідність щодо ухвалення судового рішення на її користь. Окреслена ситуація характеризується тим, що вихідні дані в кожних спірних правовідносинах є одними і тими ж, а отже, докази є рівноцінними і рівнозначними для кожної зі сторін. Внутрішня їхня переконаність у безумовності своєї правової позиції на початку судового процесу все ж виглядає як ілюзія, оскільки таке переконання ґрунтується лише на приватній впевненості особи. Водночас така впевненість може бути хибною, оскільки вона часто ґрунтується на переоцінці своїх доказів і недооцінці доказів іншої сторони.

Безперечно, науковці давно звернули на це увагу і в цьому напрямі було здійснено цілу низку наукових досліджень (Л. Луць², І. Зеленко³,

¹ Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>> (дата звернення: 23.05.2021).

² Л. Луць, 'Перспективи становлення судового прецеденту як джерела права України' (2006) 6 Вісник центру суддівський студій 9–15.

³ І. Зеленко, 'Правові передумови та методика використання юридичних аналогій' (2009) 1 Підприємництво, господарство і право 60–4.

Дмитро Ясинок

В. Маслов⁴, С. Завальнюк⁵, О. Калашник⁶, Я. Романюк⁷, Б. Фасій⁸), але враховуючи різнопредметний зміст кожної справи, різні обставини і факти, всі намагання якось уніфікувати доказовий процес, звівши його лише до певних правил чи закономірностей, принципів чи умовностей, успіху не мали.

Метою дослідження є вивчення теоретико-правових аспектів як судової правотворчості, так і стандарту доказування у судах першої інстанції та їхній взаємозв'язок у сфері застосування аналогії права та аналогії закону з урахуванням тих тенденцій, які формуються у суспільстві та правосудді сучасної України.

Об'єктивно ми розуміємо, що створити незмінний стандарт доказування неможливо. Тоді виникає запитання: існує чи ні такий стандарт доказування, змісту якого було б достатньо для ухвалення законного та обгрунтованого рішення? Безумовно, це питання, незважаючи на його практичну спрямованість, у своїй більшості по-різному сприймається як суддями, так і учасниками судового процесу. Водночас у загальному вигляді ми можемо сказати, що стандарт доказування, з погляду кожної зі сторін, завжди сприймається як процес наповнення сторонами процесуальної форми судових засідань таким обсягом доказової інформації, який би з достовірністю розкривав законність чи незаконність дій кожної зі сторін на час виникнення, розвитку чи закінчення спірних правовідносин.

Якщо ж ми говоримо про стандарт доказування з погляду суду, то можна сказати, що, з одного боку, він формується судом на основі системних послідовностей змістовного взаємозв'язку засобів доказування, внаслідок чого упорядковується хаотичність доказової інформації, а з другого – встановлюються його межі завдяки належності, допустимості, достатності та достовірності засобів доказування. Проте, не беручи до уваги детальне моделювання всіх дій і подій у їхній послідовності, за допомогою відтворення змісту засобів доказування у межах судового засідання, ми все одно не зможемо відтворити спірні правовідносини з фотографічною точністю, через це сторони завжди будуть мати недостатню кількість якісних першорядних доказів і достатню – другорядних чи похідних, або навпаки. Ба більше, кожна зі сторін, формуючи свою систему доказів у практичній площині, як правило, насамперед надає

⁴ В. Маслов, 'Деякі аспекти доказування при наявності судового прецеденту' [2015] 4 (3) Право і суспільство 92–7.

⁵ С. Завальнюк, 'Аналогія права за цивільним законодавством України' (автореф дис канд юрид наук, 2015) 22.

⁶ О. Калашник, 'Прогаляни в цивільному процесуальному праві та їх усунення' (автореф дис канд юрид наук, 2016) 20.

⁷ Я. Романюк, 'Судова правотворчість в умовах реформування правосуддя: постановка проблеми' (2016) 10 Право України 9–19.

⁸ Б. Фасій, 'Субсидіарне застосування норм цивільного законодавства в Україні: теорія та практика' (автореф дис канд юрид наук, 2017) 20.

важливого значення кількості доказів, відсуваючи на другий план їхню змістовну якість. Натомість суд завжди оцінює засоби доказування не лише відповідно до їхньої якісної джерельної бази, що є важливим фактором при їх оцінці, а й на основі своєї віри у справедливість своєї оцінки щодо засобів доказування кожної зі сторін. Так, для суду важливо, чи свідок сам спостерігав за певними діями або подіями, чи він отримав доказову інформацію зі слів іншої особи, яка при переказі подій може припуститися неточностей через своє індивідуальне сприйняття, а тому і своєї інтерпретації щодо розуміння тих чи інших фактів чи обставин. Недостовірність доказів спотворює факти й обставини, а тому їхня реальна суть перевіряється іншими засобами доказування з метою єдності доказового матеріалу. Водночас достатність і достовірність доказів є лише однією стороною такого поняття, як “стандарт доказування”. Іншим важливим фактом для суду є те, що всі докази повинні бути належними та допустимими щодо предмета спору, окрім цього, їхній зміст повинен бути взаємопов’язаним між собою.

У практичній площині складність формування “стандарту доказування” полягає у тому, що не в усіх цивільних, господарських та адміністративних справах ці складові, з погляду наявних доказів, є достатньо збалансованими між собою. Часом до суду подається багато доказів, але не всі вони є належними, оскільки їхній зміст відтворює інші або другорядні питання, які іноді є недопустимими. Наприклад: позивач вважає себе власником будинку, надаючи договір купівлі-продажу, написаний самими сторонами, посилаючись при цьому на те, що він віддав кошти за будинок продавцеві.

Питання як про достовірність конкретного доказу, так і про достатність їх у сукупності суд вирішує у кожному випадку, беручи до уваги конкретні обставини справи. Необхідність оптимального поєднання належності, допустимості, достовірності та повноти з’ясування обставин у справі, з одного боку, та достатності – з другого, диктує проблему певної межі в доказуванні, оскільки в практичній площині ми можемо зіштовхнутися із парадоксом стандарту доказування. Так, відсутність такої межі тягне за собою розмитість, а відповідно, і сумніви в існуванні конкретних фактів чи обставин. З досягненням такої межі подальше доказування втрачає свій сенс і призводитиме лише до невиправданих витрат процесуального часу й сил як учасників судового процесу, так і самого суду. У різних справах така межа є різною. Так, в одних випадках суди виходять із необхідності вичерпного підтвердження доказами всіх складових предмета доказування (наприклад, встановлення розміру майнової шкоди), а в інших – фактично допускають “розумне припущення” (наприклад, імовірного визначення розміру завданої моральної шкоди). Різні підходи до стандарту доказування бачимо і при вирі-

шенні процесуальних питань. Зокрема, перший підхід характерний при вирішенні питань про наявність поважних причин щодо пропуску процесуального строку (наприклад, хвороби або перебування у тривалому службовому відрядженні). Другий – при вирішенні питань щодо забезпечення позову, якщо поточна поведінка відповідача розцінюється як недобросовісна (наприклад, при наявності оголошення про продаж будинку, у зв'язку з чим можна зробити висновок про можливість ухилення відповідача від виконання судового рішення у майбутньому).

Поняття “стандарт доказування” є відносно усталеним у доктрині процесуального права. Поширеним є розуміння того, що стандарт доказування – це певний рівень імовірності, при досягненні якого певний факт, обставина чи рішення набуває переконливого для суду характеру і з цих підстав вважається дійсним, справедливим та законним. Проте існують випадки, коли докази викликають певний сумнів у їхній достовірності, і з цих підстав неможливо встановити дійсні обставини у справі. Наприклад: сторона надає наполовину обгорілий чи витертий або залитий чорнилами документ, переконуючи суд у тому, що на іншій частині документа був записаний саме такий текст, про який вона стверджує. Саме з цих підстав сформувавши безумовний “стандарт доказування” доволі складно, незважаючи на те, що у справах позовного провадження система доказів здебільшого формується на основі тих реальних фактів і обставин, які, як стверджує кожна зі сторін, мали місце насправді у сфері тих чи інших правовідносин. Цим позовне провадження у сфері доказування відрізняється від справ окремого провадження, де законодавець чітко визначає той чи інший “стандарт доказування” у кожній зі справ такого провадження. Так, у справах про усиновлення (ч. 2 ст. 311 ЦПК України, статті 213, 220, 224 Сімейного кодексу України⁹) законодавець сам визначає, які конкретно докази заявник повинен надати суду. Таким чином, законодавець по суті сам формує “стандарт доказування”, який, на його думку, є достатнім для ухвалення законного та обґрунтованого рішення у цій категорії справ.

Отже, “стандарт доказування” з погляду сторін досягається там і тоді, де і коли суб'єкти доказування виконали, на їхню думку, всі обов'язки щодо доказування, покладені на них законом, вважаючи при цьому, що вони надали всі необхідні докази для їх дослідження й оцінки судом¹⁰.

У зв'язку з цим Р. Кросс і В. Вілкінг зазначають, що стандарт доказування з точки зору суду досягається там, де суд може констатувати: “Ми віримо: більш імовірно, ніж ні, що відбулося те, про що говорить одна

⁹ Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 р. № 2947-III <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>> (дата звернення: 23.05.2021).

¹⁰ М Ясинок, *Особливості окремого провадження у цивільному процесуальному праві України (теоретико-правовий аспект)* (Алерта 2014).

із сторін¹¹. Отже, ми маємо поняття стандарту доказування як із точки зору сторін, так і з точки зору суду. Така послідовність завжди є постійною, оскільки доказування не може формуватися у зворотному напрямку.

Водночас кожен із таких підходів у своєму комплексному поєднанні утворює такий баланс імовірностей, при якому суд завдяки його рівновіддаленості від сторін, критично оцінюючи докази як обособлено, так і в їх взаємозв'язку, отримує юридико-психологічне переконання у тому, що ухвалене в такий спосіб судове рішення буде законним, обґрунтованим та справедливим.

Безумовним фактом є те, що стандарт у доказуванні має особливо важливе значення при наявності законодавчих прогалин, спірності змісту норм права чи їх казуїстичності. Така ситуація у сфері формування стандарту доказування є складною, особливо для суддів першої інстанції, оскільки, з одного боку, суд не може відмовити сторонам у розгляді їхньої справи з мотивів відсутності, неточності чи суперечливості законодавства (ч. 10 ст. 10 ЦПК України), це означає, що він повинен розглянути справу по суті, а з другого – є проблема з юридичною кваліфікацією спірних правовідносин, яку законодавець пропонує вирішити за допомогою судової правотворчості. Зміст такої правотворчості полягає у самостійному віднайденні й обґрунтуванні правової позиції щодо застосування подібних законодавчих норм права, які за своїм змістом були б близькими і могли б регулювати такі відносини (аналогія закону), а за відсутності такого “суд виходить із загальних засад законодавства (аналогія права)” (ч. 9 ст. 10 ЦПК України). Такі підходи до розгляду як цивільних, так і адміністративних та господарських справ вимагають від суддів не лише самого факту дослідження доказів, а й приведення всієї доказової інформації в чітку і логічну послідовність змісту засобів доказування з метою перевірки перш за все підстав виникнення, розвитку і закінчення спірних правовідносин, з одного боку, а з другого – наблизити комплексне розуміння певних фактів і обставин до подібних норм права на предмет правильної юридичної кваліфікації спірних правовідносин з обґрунтуванням такої позиції чи наведення певних аргументів для застосування загальних засад законодавства до тих чи інших неурегульованих нормами права спірних правовідносин.

Водночас судді часто не бажають займатися судовою правотворчістю, боячись як складності такого процесу, так і тих помилок, які вони можуть допустити при тлумаченні норм матеріального права чи загальних засад законодавства.

Інший підхід у цьому у сторін цивільно-правових спорів, де позовні заяви, відзиви складають адвокати. Останні, в угоду своїх клієнтів, не завжди тлумачать спірні норми права чи загальні засади законодав-

¹¹ R Cross, W Wilking, *Outline of the law of evidence* (Butterworths Law 1986) 35.

ства в той спосіб, який відповідає предмету спору та тим доказам, які вони надають. Розуміючи таку складність, законодавець надав можливість як сторонам, так і суду отримувати висновки експертів у галузі права, і зокрема в питаннях застосування аналогії закону чи аналогії права (ч. 1 ст. 114 ЦПК України). Такі висновки можуть готувати провідні вчені-правники, які не оцінюючи змісту засобів доказування та не роблячи переваг одних доказів над іншими, можуть тлумачити зміст як матеріальних, так і процесуальних норм права на межі горизонту їх змістовної суті, доповнюючи в такий спосіб норму права з погляду її практичного застосування. Безумовно, таке тлумачення завжди повинно ґрунтуватися на загальних суспільних цінностях, цінностях моралі, поваги до особи, принципах верховенства права та справедливості. Незважаючи на цінність таких висновків, все ж вони є приватною думкою учених, оскільки якихось єдиних підходів чи правил щодо узаконення такого тлумачення немає. З цих підстав такі висновки не є доказами. Вони відіграють лише консультативну роль і не є обов'язковими для суду (ч. 1 ст. 115 ЦПК України). Водночас, якщо суд сприймає такий висновок і переконаний у його законності, і з цих підстав вкладає його суть у мотивування та юридичну кваліфікацію спірних правовідносин, такі висновки набувають свого узаконення та публічного їх відтворення у судових рішеннях, і є уже правовим надбанням суду чи конкретного судді, з яким, і будуть пов'язувати таку судову правотворчість.

У країнах загального права “стандарт доказування” завжди повинен враховувати наявність судового прецеденту як продукту судової правотворчості верховних судів, оскільки їхні правові позиції є обов'язковими, з одного боку, а з другого – визначальними. Сьогодні в Україні суди першої інстанції самостійно обирають норми права, зіставляючи їх вимоги зі своєю оцінкою змісту засобів доказування, враховуючи при цьому прецедентну практику Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) та Верховного Суду і в такий спосіб формують комплексну модель “стандарту доказування”. Такий підхід дає можливість судам, з одного боку, поєднати судову правотворчість ЄСПЛ і Верховного Суду (ч. 4 ст. 263 та п. 5 ч. 2 ст. 394 ЦПК України), а з другого – поєднати своє внутрішнє переконання щодо якості засобів доказування з метою точної юридичної кваліфікації спірних правовідносин.

Напрями розвитку “стандарту доказування” і на цій основі – певної судової правотворчості наявні у низці країн. Так, у США існує два стандарти доказування (цивільний і підвищений цивільний)¹². Залежно від вибору цих стандартів обумовлюється і достатність доказів, які вимірюються у різних відсотках. Стандарти доказування визнаються важливим елементом змагального процесу. З урахуванням цих обставин розгляне-

¹² Reutlinger M, *Evidence: Essential Terms and Concepts* (Aspen Law & Business 1996) 30.

мо окремі усталені у країнах загального права стандарти доказування, оскільки “стандарт доказування” – це “баланс імовірностей” (*“balance of probabilities”*). Його суть зводиться до того, що сторонам слід довести те, що факт скоріше був, аніж те, що його не було. Тобто суб’єктивна впевненість у цьому може бути виміряна як така, що дорівнює 51 % і вище. Баланс вірогідностей оцінюється в абсолютних виразах, тому в ситуації, коли докази оцінені як 50 х 50 (позивач/відповідач), спір виграє відповідач, оскільки вважається, що позивач не довів своєї переваги над запереченнями відповідача. Отже, “стандарт доказування” – це “перевага доказів” (*preponderance of the evidence*) (США)¹³. В юридичній літературі та судовій практиці США залежно від конкретних обставин справи розмежовують два види достатності доказів: очевидна достатність (*“prima facie evidence”*) та задовільна достатність (*“satisfactory evidence”*). Очевидно достатніми є докази, яких, згідно з законом, достатньо для встановлення певного факту або усієї сукупності фактів, що обґрунтовують вимоги або заперечення сторони, доти, доки існування цього факту не буде заперечене іншими доказами. Тобто такі докази не є безспірними, але якщо протилежна сторона не надасть належних доказів для їхнього спростування, вони так і залишаться достатніми для ухвалення рішення на користь особи, яка їх подала. На відміну від очевидної достатності, критерії задовільної достатності не встановлюються законом. Задовільна достатність застосовується при остаточній загальній оцінці доказів у більшості цивільних справ. Отже, задовільно достатньою є така кількість доказів, яка за результатами їх розумового “зважування” судом або присяжними здатна переконати останніх у правдивості певного факту.

Такі випадки, де питання щодо “зважування” доказів судом набувають проблемного характеру, виникають там і тоді, де законодавство має певні прогалини або є настільки узагальненим чи казуїстичним, що дати відразу зрозумілу юридичну кваліфікацію спірних правовідносин без тлумачення норм права у напрямі розширеної змістовної їх суті неможливо.

Висновки. Стандарт доказування – це такий рівень об’єднання змістовної суті всіх засобів доказування, концентрація яких дає можливість суду у безумовному порядку ухвалювати рішення на користь однієї чи іншої сторони.

Судова правотворчість на рівні судів першої інстанції полягає у тлумаченні норм матеріального права (аналогія закону) чи загальних засад законодавства (аналогія права) на межі горизонту їхньої змістовної суті, що дає можливість суду до юридичної кваліфікації спірних правовідносин, заповнюючи в такий спосіб численні законодавчі прогалини.

¹³ ‘Decision of the California Court of Appeal (Sixth District) in the case of Glage versus Haves Firearms Company’ (1990) 276 West’s California Reporter 430–8.

Стандарт доказування і судова правотворчість ззовні є різними процесуальними категоріями, але їхній внутрішній зв'язок є настільки потужним, що при його відсутності неможливо досягти тих завдань, які стоять перед цивільним судочинством, оскільки стандарт доказування – це процес концентрації доказового матеріалу, за відсутності якого і наявності законодавчих прогалин судова правотворчість стає неможливою.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Cross R, Wilking W. *Outline of the law of evidence* (Butterworths Law 1986) (in English).
2. Reutlinger M, *Evidence: Essential Terms and Concepts* (Aspen Law & Business 1996) (in English).
3. Yasynok M, *Osoblyvosti okremoho provadzhennia u tsyvilnomu protsesualnomu pravi Ukrainy* (Alerta 2014) (in Ukrainian).

Journal articles

4. Luts L, 'Perspektyvy stanovlennia sudovoho pretsedentu yak gzherela prava Ukrainy' (2006) 6 *Visnyk Tsentru suddivskykh studii* 9–15 (in Ukrainian).
5. Maslov V, 'Deiaki aspekty dokazuvannia pry naiavnosti sudovoho pretsedentu' [2015] 4 (3) *Pravo i suspilstvo* 92–7 (in Ukrainian).
6. Romaniuk Ya, 'Sudova pravotvorchist v umovakh reformuvannia pravosuddia: rol Verkhovnoho Sudu Ukrainy' (2016) 10 *Pravo Ukrainy* 9–19 (in Ukrainian).
7. Zelenko I, 'Pravovi peredumovy ta metodyka vykorystannia yurydychnykh analogii' (2009) 1 *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo* 60–3 (in Ukrainian).

Thesis

8. Fasii B, 'Subsydiarne zastosuvannia norm tsyvilnoho zakonodavstva v Ukraini: teoriia ta praktyka' (avtoref dys kand yuryd nauk, 2017) (in Ukrainian).
9. Kalashnyk O, 'Prohalyny v tsyvilnomu protsesualnomu zakonodavstvi ta yikh usunnennia' (avtoref dys kand yuryd nauk, 2016) (in Ukrainian).
10. Zavalniuk S, 'Analogiia prava za tsyvilnym zakonodavstvom Ukrainy' (avtoref dys kand yuryd nauk, 2015) (in Ukrainian).

Dmytro Yasynok

STANDARD OF PROOF, JUDICIAL LAW-MAKING AND THEIR SPECIAL PROCEDURAL RELATIONSHIP

ABSTRACT. A constant problem for judges of the first instance is the problem of judicial lawmaking regarding the interpretation of legal norms in relation to cases when disputed legal relations are not regulated by law or do not have the appropriate accuracy, and therefore their settlement is based on the law governing such legal relations. In their absence, the court due to the interpretation of procedural principles, methods of protection, etc., based on other general principles of law (analogy of law), must consider the case.

At the same time, an integral part of judicial lawmaking both in the field of analogy of law and in the field of analogy of law is the presence of a standard of proof, which is formed by the court in its comprehensive examination of all means of proof provided by the parties. Since these two procedural categories are always interrelated, the absence of such interdependence makes it impossible to draw such a conclusion as to the legal qualification of the disputed legal relationship.

Thus, on the basis of the standard of proof, in the absence or casuistry or inconsistency of substantive law, the court may make an accurate interpretation of similar to the disputed legal norms, expanding their content, which covers the essence of the disputed legal relationship, and in the absence of close to the disputed legal relationship. rights, the court by interpreting the general principles of law with reference to the content of the means of proof, may consider the case on the merits, giving the disputed legal relationship the appropriate legal qualification.

Today, the rapid development of social, scientific, technical, technological relations objectively does not allow the legislator to regulate all without a legal relationship rules of law or promptly amend such rules, which means that the problem of judicial lawmaking in the courts of first instance and its integral parts – the standard of proof, will be strengthened as the rules of law quickly “age”.

The aim of the article is to study the theoretical and legal aspects of both judicial lawmaking and the standard of proof in courts of first instance and their relationship in the application of analogy of law and analogy of law, taking into account trends in society and justice in modern Ukraine.

KEYWORDS: judicial lawmaking; standard of proof; analogy of law; analogy of law.